

8. Мужжикова Н., Чабак Л. Транскордонне та єврорегіональне співробітництво рубіжних областей // *Освітній пакет для тематичного короткотермінового семінару / Чернігівський центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій.* – Чернігів, 2009.
9. Улахович В.Е. *Еврорегионы: белорусский опыт и перспективы.* – Минск, 2010.
10. Кузьмин Ю.С. *Парижский договор 1951 г. и многоуровневая интеграция в 50-е годы* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.edc.spb.ru/conf2001/home.html>.
11. *Сайт Асоціації Європейських прикордонних регіонів* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aebr.net>.
12. *Європейська хартія прикордонних та транскордонних регіонів у редакції від 1 грудня 1995 р., Щецін: Європейське Помераніє / Сайт Асамблеї європейських регіонів* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aer.eu>.
13. Льюк І. *Регіони Європи у транскордонному співробітництві: досвід для України* // *Політологічні та соціологічні студії: Зб. наук. пр.* – Т. II. – Чернівці, 2002.
14. Вдовенко Ю.С. *Європейська інтеграція регіонів України: ефективність участі в асоціативних утвореннях* // *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки.* – Чернівці, 2010. – № 41.
15. Адамов Б.І. *Дослідження доцільності створення євро-регіонів на сході України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Prvs/2009_1/0021.pdf.
16. *Сайт Асамблеї європейських регіонів* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aer.eu>.
17. Гордієнко В.П., Бондаренко А.Ф., Мартиненко В.О. *Єврорегіони в системі транскордонного співробітництва* // *Бізнес-інформ.* – 2011. – № 8.
18. Студенніков І. *Транскордонне співробітництво та його місце в регіональному розвитку* // *Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України / За ред. С. Максименка.* – К., 2000.

Samoilenko N.S. *Creation of the Transfrontier Collaboration European system: experience and further development (the late 1950's – 2000's)*. In this article are examined the experience of the creation and further development of the transfrontier collaboration european system.

Key words: territorial community, transfrontier collaboration, european region, european institution.

Х. Ф. Цимбалова

«НОВИЙ ЛЕЙБОРИЗМ» І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ (1997–2010 рр.)

У статті аналізується розвиток культурної дипломатії Великої Британії та її зовнішньополітичні напрями 1997–2010 рр. Детально розглянуто виникнення та характеристики поняття «нового лейборизму», його вплив на різні рівні британського суспільства.

Ключові слова: культурна дипломатія, новий лейборизм, «третьій шлях», нові демократи, креативні індустрії, зовнішньополітична стратегія.

У сучасній практиці можна говорити про сформований феномен зовнішньої культурної політики, яка знаходиться в дипломатичному арсеналі більшості країн. Необхідно також враховувати той факт, що, поряд з поняттям «зовнішня культурна політика», у науковому та практичному оборотах вживаються й інші

категорії, зокрема «культурна дипломатія» і «публічна дипломатія». Така значна кількість дефініцій пов'язана з тим, що все більше верств суспільства залучаються в міжнародний культурний обмін, а його форми стають різноманітнішими. Відтак, сьогодні термін «культурна дипломатія» часто позначає національну політику, спрямовану на підтримку експорту зразків культури країни, з метою досягнення цілей зовнішньої політики та дипломатії.

Британський історик Н. Калл визначає культурну дипломатію як кількість дій і програм, що виступають під загальною назвою «публічної дипломатії». Натомість культурна дипломатія являє спробу «управляти міжнародною обстановкою шляхом просування культурних ресурсів і досягнень та (або) шляхом полегшення передачі культурних цінностей за кордон» [1, 19]. Навіть Т. Блер відзначив важливість культури у сфері дипломатії, під час промови в галереї Тейт Модерн 2007 р., через 10 років після перемоги на загальних виборах. Він наголосив, що культура в глобалізованому світі є важливою формою дипломатії: «Те, як ми презентуємо себе у зовнішньому світі, все менше обмежується офіційними дипломатичними каналами. Технології змінили це. Коли мільйон людей на день переглядає веб-сторінку Тейт, то багато з них роблять це з-за кордону, а ми ведемо дипломатію по-новому, майже випадково» [2].

Тому, коли мова заходить про будь-який уряд певної держави, з'являється чимало коментарів. Так, лейбористський уряд Великої Британії, діючи в 1997–2010 рр., ймовірно, зумовив більше таких коментарів, ніж решта. Ці роки стали тривалим періодом повноважень, на основі трьох виборчих перемог у 1997, 2001 та 2005 рр. і за участі двох харизматичних лідерів – Т. Блера та Г. Брауна [3, 97]. На виборах 5 травня 2005 р. Лейбористська партія вперше за свого існування перемогла втретє поспіль, що стало знаковою подією для лейбористського уряду.

У середині 1990-х рр. у Великобританії виникла соціальна напруженість, зумовлена комплексом передумов попереднього консервативного правління і соціальних установок традиційного лейборизму. Процес модернізації партії був розпочатий ще двома попередніми лідерами – Н. Кінноком і Дж. Смітом, але остаточно був завершений Т. Блером у 1994–1997 рр. Він став першим лейбористським лідером, який наважився прийняти рішення позбутися ст. 4 Статуту Лейбористської партії, що закріплювала основу націоналізації економіки країни та відлякувала не тільки великий бізнес, але й середній клас [4, 60]. Коли він, нарешті, втілював свій план, це призвело до знищення лейбористів як партії, що представляє інтереси винятково організованих трудівників. Таким чином, той самий період став відомим, завдяки виникненню нового напрямку в Лейбористській партії, який згодом став відомим під назвою «новий лейборизм». Ця назва вперше з'явилася 1994 р., але вже в 1996 р. це поняття було використано як бренд для реформування партії. Проект маніфесту Т. Блера був опублікований під назвою – «New Labour, New Life For Britain» («Новий лейборизм – нове життя для Британії») [5, 345]. Виникнення терміну на політичній арені Великобританії можна пояснити тим, що поняття «нові демократи» («New Democrats») було застосовано раніше в США, під час Президентських виборів 1992 р. Тому можна стверджувати, що Т. Блер був натхненний успіхом

Б. Клінтона в цих виборах, який закінчив 12-річний термін республіканського президентства.

Цей «новий» уряд Великої Британії, користуючись потужним впливом і ресурсами, приділив велику увагу важливості культурної дипломатії. Під час правління «нових лейбористів» було скасовано плату за вхід до національних музеїв і галерей, що призвело до помітного зростання відвідування цих установ. У своїй промові навесні 2007 р. Т. Блер зазначив, що відвідування музеїв і галерей зросло до 42 млн. відвідувань на рік [2]. Також це дало поштовх до заснування нових музеїв та інших культурних об'єктів. Лейбористи запропонували інноваційну та впливову ідею «креативних індустрій» («creative industries») для подальшого розвитку культури та економіки. Британський департамент культури, медіа та спорту (Department for Culture, Media and Sports) визначив їх як «такі індустрії, що походять з індивідуальної креативності, вміння і таланту, мають потенціал до багатства і створення робочих місць, через генерування та використання інтелектуальної власності» [6, 5]. Галузь креативних індустрій зростала в середньому на 5% річних між 1997–2004 рр., порівняно з тим, що економіка загалом зростала в середньому на 3%. Таким чином, у 2004 р. на креативні індустрії вже припадало 8% британської валової доданої вартості, порівняно з 4% у 1997 р. Завдяки цьому процесу, біля 1,8 млн. робочих місць були створені до 2004 р. [7, 2].

Колишній міністр культури і туризму М. Ходж стверджувала у 2010 р., що інвестиції до галузі мистецтва підвищилися на 83% у період з 1997 до 2010 рр. Таким чином, варто зазначити, що «культурні продукти» Великої Британії досягли певних успіхів протягом років панування «нового лейборизму». Важко бути впевненим у тому, наскільки безпосередньо культурна політика була відповідальною за цей успіх, але розвиток у таких галузях, як політика кіно, часто вважався одним з прикладів такого успіху. Прем'єр-міністр Т. Блер одного разу заявив, що лейбористська партія запровадила «золотий вік» для мистецтва та культури у Великій Британії, а Лондон отримав статус творчої столиці світу [2]. Були часи, коли цією позицією могли похвалитися лише Париж, Берлін і Нью-Йорк, але під час правління «нової» Лейбористської партії Лондон також отримав можливість показати себе на міжнародній арені у новому статусі.

Певних успіхів «нові лейбористи» досягли і в освіті. Ця галузь зазнала помітних реформ після їх перемоги в 1997 р., а нова програма розвитку освіти (вартістю у 19 млрд. фунтів стерлінгів) була прийнята в липні 1998 р. Ця програма була спрямована на запровадження більшої різноманітності шкіл, удосконалення шкільних стандартів, перепідготовку вчителів і директорів шкіл, створення партнерств між школами, місцевими органами освіти та центральним урядом [8; 9, 34]. Міністерство освіти оголосило про перегляд шкільних програм, з опорою на індивідуальні здібності дітей і наближення до майбутньої професійної діяльності. В лютому 2000 р. був взятий курс на те, щоб кожна школа мала певну спеціалізацію, фінансувалася та контролювалася безпосередньо бізнесом або церквою. Запроваджено новий інспекційний режим, за яким раз на 6 років кожна школа мала проходити комплексне інспектування.

Значна увага приділялася використанню в навчальному процесі новітніх комп'ютерних і телекомуніка-

ційних технологій. Центральні та місцеві влади проводили технічну модернізацію шкіл, оснащуючи їх та інші загальноосвітні установи, відповідним обладнанням; тривало навчання всіх вчителів основам комп'ютерної грамотності. В 2000 р. Т. Блер відзначав, що проникнення Інтернету до Великої Британії йде швидше, ніж на європейському континенті [10]. У червні 1999 р. було створено урядову Раду з навчання та розвитку (Learning and Skills Council) осіб старше 16 років, які бажають продовжувати освіту [11]. У 2000 р. 35% британських школярів продовжили навчання у вищих навчальних закладах, тоді як у світі цей показник становив у середньому 23%.

Ще однією з важливих рис «нового лейборизму» було застосування «третього шляху» для вирішення соціальних завдань і подальшого розвитку культурної політики країни. «Нові лейбористи» давали характеристику «третього шляху» як особливого способу соціального розвитку, що передбачав розмежування функцій держави і суспільства у вирішенні соціального питання: на державу покладалася діяльність тільки за основними напрямками соціальної політики, з метою забезпечення найбідніших, а суспільство мало вирішувати всі інші соціальні проблеми шляхом стимулювання активності громадян [12; 13].

Варто зазначити, що однією з фундаментальних засад міжнародної стратегії представників «нового лейборизму» було тлумачення принципу невтручання у внутрішні справи країн. «Жодна держава, – заявив у квітні 1999 р. прем'єр-міністр Великої Британії, – не повинна вважати, що вона має право змінювати політичну систему іншої або заохочувати підривну діяльність, або захоплювати частину території, на яку, вона вважає, що може претендувати» [14, 85; 15].

Отже, аналізуючи зовнішньополітичні пріоритети Великої Британії в період виникнення «нового лейборизму», слід відзначити, що одним з найважливіших напрямів була співпраця зі США у сфері озброєння та розвитку оборонної політики під контролем НАТО. Доказом цього можна вважати те, що в 1997 р. уряд Т. Блера виразив підтримку адміністрації Б. Клінтона у рішенні бомбардування Судану й Афганістану. Того ж року Велика Британія підтвердила участь у миротвірчій операції стабілізаційних сил НАТО SFOR у Боснії та Герцеговині. Та все ж найяскравішим прикладом потужних зовнішньополітичних зав'язків між Сполученими Штатами та Великою Британією стало те, що наприкінці 1997 р. уряд Т. Блера був єдиним в Європі, який підтримав Клінтона стосовно силового вирішення конфлікту відносно Іраку [16, 38]. Прем'єр-міністр відзначав важливість ролі НАТО та просування ідей атлантизму для Великої Британії та Європейського континенту в цілому: «У галузі оборони та безпеки Велика Британія тривалий час покладалася на НАТО... Сьогодні потрібно сформувати Європейську оборонну політику, аби зміцнити цей трансатлантичний зв'язок, надати європейцям можливість діяти тоді, коли США вирішать не втручатися» [17, 7].

Повертаючись до політики «третього шляху», британський прем'єр-міністр тісно пов'язував її зі встановленням пріоритетів у напрямі європейської політики. Лейбористи почали розробляти свою модель розвитку Європейського Союзу для подальшої участі в інтеграційних процесах і водночас визначили роль і місце Великої Британії в цих процесах [14, 85; 18, 60]. Таким чином, можна сказати, що «нові лейбористи»

хотіли змінити сприйняття спільнотою питань європейської інтеграції та наголосити на тому, що ці питання грають важливу роль у новій зовнішньополітичній стратегії країни. Цей напрям кардинально відрізнявся від попереднього курсу, обраного «консерваторами». Можливо, саме така помітна зміна в напрямі до Європи була позитивно сприйнята в промислових та фінансових сферах країни та зіграла визначальну роль у перемозі лейбористів на виборах 1997 р., закінчивши 18-ти річне правління Консервативної партії.

Вважається, що етап «нового лейборизму» завершився з поразкою Г. Брауна та Лейбористської партії на загальних виборах 2010 р., але зараз в партії йде пошук іншої концепції суспільного розвитку, який поки що має узагальнюючу назву «наступного» (next) лейборизму.

1. Cull N.J. *Public Diplomacy: Lessons from the Past*. – Figueroa Press, 2009.
2. Blair T. *Blair's speech on the arts in full* // *The Guardian*, 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.theguardian.com/politics/2007>.
3. Hesmondhalgh D., Nisbett M., Oakley K., Lee D. *Were New Labour's cultural policies neo-liberal?* // *International Journal of Cultural Policy*. – 2015. – 21:1.
4. Hinman B. *Tony Blair*. – Infobase Publishing, 2006.
5. *New Labour: because Britain deserves better. Election manifesto 1997* // *Labour party general election manifestos 1900–1997*. – London, 2000.
6. *The National Archives: DCMS, Creative Industries Mapping Document, 2001* / *Department of Culture, Media and Sport* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk>.
7. Holden J. *Publicly-funded culture and the creative industries*. – Demos, 2007.
8. *New Labour; new maths, old results* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.timeshighereducation.co.uk>.
9. Docking J. *What is the Solution? An Overview of National Policies for Schools, 1979–99, in New Labour's Policies for Schools: Raising the Standard?* – London, 2000.
10. Blair T. *Tony Blair's full speech* // *The Guardian*, 2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.theguardian.com>.
11. *HEFCE Glossary* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hefce.ac.uk>.
12. Tony B. *The Third Way*. September 21, 1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://history.hanover.edu/courses/excerpts>.
13. Blair T. *The third way: New politics for a new century*. – Fabian Society, 1998.
14. *Зовнішньополітичні аспекти нового лейборизму Тоні Блера (1997–2007 рр.)* // *Схід*. – 2010. – № 1.
15. *Prime Minister's speech: Doctrine of the International community at the Economic Club*. Chicago, 24 April 1999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pm.gov.uk/output/Page1297.
16. Mockaitis T.R. *The Iraq War: a documentary and reference guide*. – Greenwood, 2012.
17. Блер Т. *Формуючи ключову роль Великої Британії у світі* // *Економічний часопис*. – 2000. – № 1.
18. Almeida D. *The Impact of European Integration on Political Parties: Beyond the Permissive Consensus*. – Abingdon, 2012.

Tsymbalova H.F. «New Labour» and tendency of cultural diplomacy and foreign policy development in UK (the 1997–2010ths).
 In the article were analysed the aspects of the UK cultural diplomacy development and foreign policy trends during the period from the 1997th till the 2010th. The origin and characteristics of the «New Labour» concept and its influence on the different levels of British society are considered in detail.
Key words: cultural diplomacy, New Labour, «Third Way», New Democrats, creative industries, foreign policy strategy.

